

A

1908 okt. 3

Gr. Andrássy Gyula belügyminiszter minisztertanácsi nyilatkozata és a minisztertanács határozata Bosznia és Hercegovina annexiója ügyében¹

MT 1908:18²
(Részlet)

„... Az annexió Boszniában nem népszerű. Kimondása nem teszi az odavaló népeket a szerb izgatások iránt érzéketlenekké. A szerb király nem fog föl hagyni a propagandával, mert fönttartásában keresi a maga létjogosultságát. Jogtalanul szerzett új címünk nem lohasztja le Szerbia ambícióját. Vele szemben az egyetlen valódi gyógyító szer: helyes politikát követni Magyarországon, olyant, amely nyilvánvalóvá teszi, hogy a király és a nemzet egy táborban van, továbbá megerősíteni a hadsereget, s ezen reális hatalmi tényezők alapján erélyes hanggal élni.

Bosznia annexiója Szerbiát abba a kényszerhelyzetbe fogja juttatni, hogy izgatásaival Bosznia népeit az annexió ellen lázítsa. Valamint Szerbia jelenleg Horvátországban és Magyarországon is izgat, mindamellet, hogy itt a közjogi helyzet teljesen tisztázott, s valamint annak idejében az olaszok Velencében és Lombardiában szakadatlanul dolgoztak az osztrák uralom ellen, ámbár e tartományok a császári jogoknak alá voltak vetve: kétségtelen, hogy Szerbia sem fog az annexió következtében vágyairól lemondani mindaddig, míg tények meg nem tanítják arra, hogy Cavour utánzásával létét is veszélyezteti. Ha ma Szerbia visszaszorításához nagyobb erőfeszítés kívántatnék meg, s emiatt európai komplikációk fenyegetnének bennünket, egészen bizonyos vagyok benne, hogy ugyancsnyei erőfeszítésre lesz szükségünk az annexió után, s akkor is éppen annyira tarthatunk európai komplikációktól, mint ma. Azzal az egy különbséggel azonban, hogy erkölcsi alapunk gyöngébb, midőn egy jogtalanság megvédelmezéséről van szó, mint amilyen jelenleg, midőn Szerbiának kvalifikálhatlan üzelmeit kell visszautasítanunk.

Azt sem hiszem, hogy a bosnyák kormánynak azon helyes elhatározása, amely szerint némi alkotmányos intézményeket akar Boszniában meghonosítani, szükségessé tenné a szultán souverenitásának megszűnését. Ez igaz volna, ha az odavaló népeknek nagyobb méretű alkotmányt akarnánk adni, és jogot kapnának arra, hogy a közös ügyek intézésére is befolyjanak. Ilyen jogban csakugyan nem részesíthetnők azokat, akik Ő Felsége államainak nem polgárai. De ilyen jogot senki sem akar a bosnyákoknak adni, s nem is volna szabad nekik adni, mert ez megdöntené monarchiánknak közjogi alkatát. Mindaddig, amíg Bosznia nem tartozik Magyarországhoz, nem bírhat annyi joggal, mint bír a monarchia két állama. Nem válhatik velök paritásos harmadik

¹ A közölt minisztertanácsi jegyzőkönyv vitarészlet és határozat (a minisztertanácsi jegyzőkönyv kéziratának 34—44. oldalain levő része) tükrözi az annexió kérdésében a kormánynon belül, kivált Andrássy Gyula belügyminiszter által emelt aggályokat és fenntartásokat is. Ezek ismeretében is fokozott mértékben fennáll a koalíciós kormány felelőssége mind az annexióhoz való hozzájárulás, mind a Szerbiával szemben való antagonizmus fokozása s ezzel összefüggésben a délkelet-európai kérdések és a hazai nemzeti-ségi kérdés további kiéleződése ügyében. Ebből a szemszögből kell értékelni azt a további, 1908. dec. 19-i minisztertanácsi határozatot, mely szerint „a minisztertanács hozzájárul ahhoz, hogy — amennyiben a szerb kormány e tekintetben hivatalos nyilatkozatot ad — kereskedelmi szerződésünk Szerbiával a jövő évi január 1-től kezdve egyszerűen csak kölcsönös reciprocitás alapján továbbra is hatályban tartassék” (MT 1908:23/77).

² Az ülés egyetlen napirendi pontja. — A közölt belügyminiszteri nyilatkozat előzményeként 1. a tartományok annektálásával foglalkozó 1908. aug. 19-i közös minisztertanácsi jegyzőkönyvet, *Wekerle* miniszterelnök hozzászólásával. — *ME* 1908—XLI—4731/4929. — Az említett közös minisztertanácson *Aehrenthalon* és *Wekerlén* kívül *Beck* osztrák miniszterelnök, von *Schönaich* közös hadügyminiszter, *Burián* közös pénzügyminiszter és *Conrad von Hötzendorf*, a Monarchia vezérkari főnöke vett részt. — A közös minisztertanácsi jegyzőkönyv értelmében a magyar honvédelmi miniszter már 1908. szept. 8-án előterjesztést tett a minisztertanácson a tartományokban esetleg előálló vasúti sztrájk megakadályozására teendő intézkedések ügyében. — MT 1908:16/34.

tényezővé. Amint pedig tisztán közigazgatási önkormányzati jogot akarunk az odavaló népeknek adni, ennek a szultán souverénitása nem csak hogy útjában nem áll, hanem ellenkezőleg, nagymértékben megkönnyíti nekünk azt, hogy a reform terjedelmét illetőleg megállhassunk annál a határnál, amelynél tovább menni érdekeink úgy is tiltják.

A berlini szerződés teljes és föltétlen szabad kezet engedett nekünk a kormányzat terén és a szerződésnek sem betűje, sem szelleme nem tiltja, hogy a bentlakóknak belső ügyeik elintézésénél hozzászólási jogot adjunk. Míg a török souverénitás névleg fönnáll, a bosnyákoknak is be kell látniok, hogy szűkebb körű autonómiánál messzebb menő jogban nem részesíthetjük őket. Mihelyt azonban annektáltak, ez a szűkebb körű autonómia már nem elégítené ki őket, és csakhamar azt tapasztalnók, hogy sértésnek tekinték, ha Ő Felségének féljogú alattvalói maradnának.

Nem helyeselhetném az annexiót azért sem, mert megnehezítené éppen úgy a magyar, mint az osztrák kormány helyzetét parlamentjükben, anélkül, hogy lehető volna a kérdést végleg megoldani. A jelenlegi provisoriumot újabb provisorium váltaná föl, s ez az ügy a két állam közti jó viszonyt is veszélyeztetné.

Mindezeknél fogva nem tartom helyes politikának az annexiónak ez idő szerint való kimondását.

Mindamellettfel fogadom a miniszterelnök előterjesztését, és az e tárgyban keletkező minisztertanácsi határozatért kifelé teljes politikai felelősséget vállalok.

Teszem ezt először azért, mert mint belügyminiszternek nem az én hivatásom e kérdésben utat mutatni és vezetni.

Teszem ezt azért is, mert midőn a minisztertanács ma először foglalkozhatik ezen üggyel, az annexió bekövetkezése tényén, úgy tudom, változtatni már nem lehet. A szóban levő actióért első sorban felelős összes tényezők el vannak határozva az általuk helyesnek vélt annexiót kimondani. Nézetük szerint más úton nem óvhatják meg a monarchia érdekeit. Mihelyt pedig az annexiót kimondják, nagy baj volna, és fokozná a tőle várható hátrányokat, előnyei reményét pedig apasztaná, ha a magyar törvényhozás vonakodnék a kimondott annexió jóváhagyásától. Akár helyes ez a politika, akár helytelen, ha elhatározott annak követése, melléje kell állani. Mihelyt engagírozva van a monarchia becsülete, a válságos pillanatokban teljes erőnkkel kell azt támogatnunk.

Nem vállalhatom magamra a felelősséget azért, hogy a közvélemény megoszlását idézzem elé.

Nem vállalhatom el a felelősséget azért sem, hogy egyéni skrupulusaim a vezetés körében netalán határozatlanságot támasztanak. Mindennél rosszabb a kapkodás. Helytelen politika mellett is célhoz juthatni eréllyel és gyorsasággal. Ellenben a legjobb politika sikerét is megrontja az ingadozás.

Helyesebbnek tartanám, ha más politikát követnének; de nem vállalhatom el a felelősséget azért, hogy a mai helyzetben semmi sem történjék, és passzivitásunk következtében helyzetünk Boszniában és Hercegovinában állandóan megromoljék.

A magyar belpolitikai helyzetet sem akarnám kilépésemmel veszélyeztetni."

A minisztertanács ezek után a következő határozatban állapodott meg:

A minisztertanács méltányolja a belügyminiszter úrnak aggályait, és ezen fontos lépés következményeit bizonyossággal kiszámíthatóknak nem tartja — mindazonáltal az adott helyzetben és körülmények között, bizalommal a külügyminiszter úr és a miniszterelnök úr iránt, akik a mai külügyi helyzetet minden irányban és részleteiben ismerik —, a saját részéről a miniszterelnök úrnak előterjesztéséhez hozzájárul.

A minisztertanácsnak ezt a határozatát utólag a gyengélkedése miatt jelen nem levő kereskedelemügyi miniszter úr egész terjedelmében magáévá tette.

Kelt mint fent

Ezen jegyzőkönyv tartalmát tudomásul vettem.

Kelt Bécsben, 1909. évi március hó 22-én.

Ferenc József s. k.

Wekerle Sándor s. k.
Márffy Albin jegyző s. k.